

Sanna Lipkin, Tuija Kirkinen & Tiina Äikäs

Suomalaisten arkeologien käsityksiä tasa-arvosta: Kyselytutkimustuloksia vuodelta 2020

Muutaman viime vuoden aikana seksismi, sukupuoleen perustuva syrjintä ja seksuaalinen häirintä ovat olleet kansainvälisesti arkeologiassa paljon puhuttuja aiheita. Tässä artikkelissa kartoitamme suomalaisen arkeologien käsityksiä tasa-arvosta ja tasa-arvon toteutumisesta 1.–15.9.2020 toteutetun kyselytutkimuksen avulla. Kyselyyn vastasi 77 henkilöä. Kyselyn vastauksissa kiinnitettiin runsaasti huomiota miesten ja naisten osuuksiin erilaisissa työyhteisöissä. Kyselyn tuloksena todettiin, että tasa-arvon toteutumisen osalta eletään eräänlaista murroskautta, jossa vanhat asenteet elävät ja vaikuttavat vielä mutta jossa uusi sukupolvi on nousemassa. Kyselymme perusteella myös Suomen arkeologisen seuran tulisi koota jäsenille suunnattu kannanotto ja toimintaohjeet liittyen syrjintään ja seksuaaliseen häirintään.

Finländska arkeologers uppfattningar om jämställdhet: resultat från frågeundersökningen 2020

Under de senaste åren har sexism, könsbaserad diskriminering och sexuella trakasserier varit internationellt mycket omtalade ämnen inom arkeologin. I den här artikeln kartlägger vi finländska arkeologers uppfattningar om jämställdhet och förverkligandet av jämställdhet, med hjälp av en frågeundersökning som utfördes 1.–15.9.2020. På frågeundersökningen svarade 77 personer. I svaren fästes stor uppmärksamhet vid andelen män respektive kvinnor i olika arbetsmiljöer. Som resultat till frågeundersökningen konstaterades det att vi lever i en sorts övergångsperiod då det kommer till förverkligandet av jämställdhet, där gamla attityder lever kvar och inverkar, men där en ny generation är på uppkommande. Enligt vår frågeundersökning bör även Arkeologiska sällskapet i Finland sammanställa ett ställningstagande och direktiv rörande diskriminering och sexuella trakasserier till sina medlemmar.

Johdanto

On kulunut kymmenen vuotta siitä, kun *Muinaistutkijassa* (2/2010) julkaistiin Visa Immosen, Tuija Kirkinen, Tiina Kuokkasen ja Sanna Lipposen (nyk. Lipkin) naisten asemaa arkeologiassa käsittelevä artikkeli Tutki kaiva mies nainen. Kirjoittajat nostivat tekstissään esiin naisten aseman tutkijayhteisössä Helsingin, Turun ja Oulun yliopistojen arkeologian oppiaineissa ja esittivät – syystä – kysymyksen tieteen sukupuolittuneisuudesta. Aihepiiriä lähestyttiin tilastojen valossa vertaamalla

naisten osuutta tutkijanuran eri vaiheissa opiskelijavalinnasta valmistuneisiin maistereihin, jatko-opiskelijoihin, tutkijakoulutettaviin, väitelleisiin ja lopulta yliopistojen viranhaltijoihin. Analyysi osoitti, että vaikka enemmistö maisteriksi valmistuneista ja jatko-opintonsa aloittaneista oli naisia, tohtoritutkijat, väitelleet ja edelleen viranhaltijat olivat enimmäkseen miehiä. Tämän ilmiön taustalla vaikuttava nk. piilosyrjintä on tuttu akateemisesta maailmasta: Husun (2005a: 30) mukaan yliopistoissa naistutkijoiden piilosyrjintä on usein ei-tapahtumista – hienovaraista ulossulkemis-

ta, näkymättömyyttä ja tuen puutetta – minkä vuoksi siihen on vaikea vastata tai puuttua. Muun muassa projektien miesvaltaisilla rekrytoinneilla tuetaan valittujen akateemista uraa, sillä ”[...] kuten tunnettua, tutkijanura ei ala tohtorin väitöksestä, vaan sitä ryhdytään pohjustamaan jo aikaisemmin, joskus jo perustutkintovaiheessa, kun lupaavia tutkijankaluja poimitaan tutkimusryhmiin, professorien suojateiksi sekä ryhdytään kannustamaan ja opastamaan. Tässä sosiaalisessa pelissä naiset huomaavat usein jäävänsä toiseksi. Piilosyrjinnän käsitteellä pyritään antamaan hahmo juuri tällaisille prosesseille.” (Husu 2005b: 78).

Tässä artikkelissa kartoitamme suomalaisten arkeologien käsityksiä tasa-arvosta ja tasa-arvon toteutumisesta. Näitä seikkoja tarkastelemme tasa-arvokyselytutkimuksen vastausten perusteella. Kyseinen kysely toteutettiin nettilomakkeella, joka oli avoinna 1.–15.9.2020 ja josta tiedotettiin arkeologilistalla ja Suomen arkeologisen seuran Facebook-sivuilla.

Arkeologien oma tausta, kokemukset ja mielenmaisema määrittelevät pitkälti niitä kysymyksiä, joita me pohdimme sekä sitä, miten tulkitsemme arkeologista aineistoa. Kun tasa-arvo toteutuu arkeologiassa, arkeologia on monivaihteisempaa jo pelkästään sen vuoksi, että arkeologista aineistoa tulkitaan ja tuodaan esille monipuolisemmista näkökulmista. Tälle vastapainona voimme nähdä sen, että henkilökohtaisten arvojen lisäksi työtämme ohjaavat yhteisölliset päämäärät. Näitä ovat muun muassa teoreettiset lähtökohdat, tutkimusaktiiviteetin luonne (kenttätyö, osteologia, yliopisto-opettaja jne.) sekä yleiset tutkimuskäytänteet ja kansallisten tai kansainvälisten yhdistysten ja muinaismuistoviranomaisten määrittelemät käsitykset (Rajala 2016). Tästä näkökulmasta on tärkeää, millaisessa ilmapiirissä nämä yhteisölliset päämäärät on luotu ja etteivät ne olisi ristiriidassa tasa-arvopyrkimysten kanssa.

Sanna Marinin hallitusohjelman yhtenä strategisena kokonaisuutena on ”Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden

Suomi” (Valtioneuvosto 2020). Hallitusohjelman on sanottu pohjautuvan intersektionaaliseen feminismille (Cooper 2016, Räsänen 2020), jonka päämääriin kuuluu edistää tasa-arvoa huomioiden yhteiskunnalliset erot yhtä aikaa ja suhteessa toisiinsa. Näihin eroihin kuuluu sukupuolen lisäksi muun muassa ikä, alkuperä, seksuaalinen suuntautuminen sekä henkinen ja fyysinen toimintakyky. Nämä erot sekä risteävät että leikkaavat toisiaan, jolloin henkilö voi tulla syrjityksi kahden tai useamman ominaisuutensa vuoksi.

Näistä päämääristä huolimatta hallituksen naisministerit ovat joutuneet työttömyyden kohteiksi. Valitettavasti kyselymme vastauksissa oli havaittavissa samanlaisia asenteita myös naisarkeologeja kohtaan. Suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo-ongelmat heijastuvat siis suoraan arkeologien työskentely- ja tutkimuskentille.

Suomalaiset eivät ole tasa-arvo-ongelmien kanssa yksin. Vaikka Pohjoismailla on maine tasa-arvon mallimaina, naisten akateemista uraa sävyttää sukupuoleen perustuva syrjintä, joka on näkynyt muun muassa professoreiden palkkauksissa (Seierstad & Healy 2012). Muutaman viime vuoden aikana seksismi, sukupuoleen perustuva syrjintä ja seksuaalinen häirintä ovat olleet myös kansainvälisesti arkeologiassa paljon puhuttuja aiheita. Aihe on ollut esillä ”metoo-hengessä” erityisesti konferenssien aikana niin osallistujien puheissa ja teoissa (Bishara 2019) kuin naisten tutkija-asemaa pohtivissa sessioissa (ainakin EAA 2020, SHA 2020, SAA 2018). Keskustelun ja kannanottojen seurauksena kansainväliset seurukset ovat myös päivittäneet omia syrjinnän vastaisia koodistojaan.

Tasa-arvo-ongelmat juontavat juurensa syvälle ja niitä on vaikea katkoa. Tutkimusten mukaan naisten taitoja ei arvosteta samalla tavalla kuin miesten ja heiltä vaaditaan enemmän esimerkiksi julkaisujen refereenttiosseissa. Vaikka tämä voi johtaa siihen, että naisista lopulta tulee parempia kirjoittajia, se ei kuitenkaan näy ansioluettelossa. (Hengel 2020.) Troy Vettese (2019) summaa

akateemisen maailman kolme epätasa-arvon tärkeintä mekanismia: 1) Miehet suosivat miehiä (mm. opiskelijoita, viittauksissa, tenure-arvioissa); 2) naisten taitojen epäily, joka johtaa siihen, että naisten on pakko tehdä enemmän töitä; 3) häirintä, joka suuntaa naisten uran kiinnostuksen kohteet muualle kuin akateemiseen maailmaan ja aiheuttaa heille usein työskentelyä hidastavia traumoja. Nämä nousivat tärkeiksi teemoiksi myös kyselymme vastausten perusteella. Kyselymme nosti kuitenkin esiin myös miehiin kohdistuvan syrjinnän ja häirinnän. Tässä artikkelissa tuomme tietoisuuteen arkeologian alalla tapahtuvan syrjinnän ja seksuaalisen häirinnän muotoja. Voimme toivoa, että tasa-arvo-asian esillä pitäminen ja määrätietoinen työskentely tasa-arvon parantamiseksi niin päätöksen tekijöiden kuin arkeologien taholta johtaa lopulta siihen, että voimme puhua tasa-arvolle perustuvasta arkeologiasta.

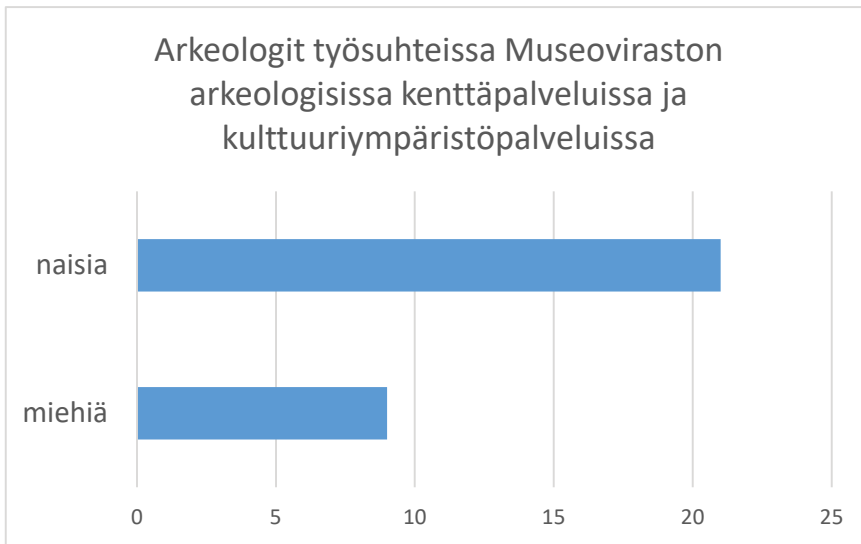
Arkeologit ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen Suomessa

Tasa-arvokyselyyn vastasi 77 henkilöä, joista 53 ilmoitti sukupuolekseen naisen ja 22 miehen. Erityisesti nuoremmat arkeologit kokivat kyselyyn vastaamisen tärkeäksi. Neljäkymmentävuotiaita tai sitä nuorempia vastaajia oli yhteensä 49 ja yli 40-vuotiaita 28. Samoin työvuosiltaan nuoremmat arkeologit vastasivat ahkerammin kuin jo kauemmin alalla työskennelleet. Vastaajista 36 oli valmistunut korkeintaan 10 vuotta sitten, 11–20 vuotta sitten valmistuneita vastanneita oli 18 ja yli 21 vuotta sitten vastanneita 12. Vastaajien joukossa oli niin arkeologian opiskelijoita (11) kuin muutamia eläkeläisiä. Vastanneista viidellä on kandidaatin tutkinto, 47:llä maisterin tutkinto ja 19:llä tohtorin tutkinto. Työtaustaltaan suurimmat ryhmät muodostivat akateemiset pätkätöyläiset (20) sekä museoalalla tai viranomaistoissa olevat (17). Enimmäkseen yliopistoilla työskennelleistä vastasi

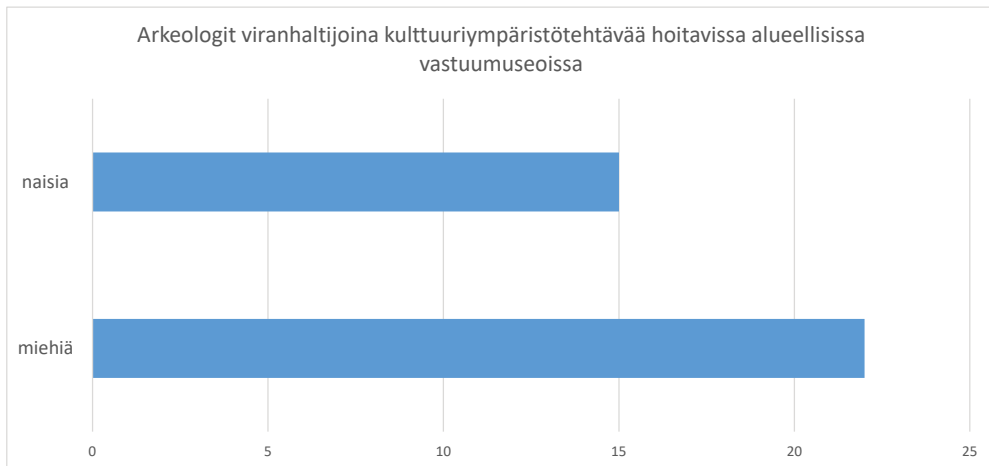
neljätoista henkilöä ja kenttätöitä tehneistä kaksitoista. Yksityisellä sektorilla työskenteli kaksi vastannutta ja muissa kuin arkeologin tehtävissä työskenteleviä oli seitsemän. Vastausten perusteella voimme varsin hyvin tarkastella tasa-arvon toteutumista eri tyyppisissä työyhteisöissä ja työolosuhteissa.

Kyselyn vastauksissa kiinnitettiin runsaasti huomiota miesten ja naisten osuuksiin erilaisissa työyhteisöissä. Useat miehet kokivat, että ongelmista huolimatta sukupuolten välinen tasa-arvo on toteutunut pääosin hyvin. Jotkut miehet kiinnittivät huomiota siihen, että valtaosa opiskelijoista on naisia. He huomioivat myös, että hallinnossa naiset ovat jopa yllätyttävänä. Museovirastolla arkeologin tehtävissä työskentelevistä noin kaksi kolmesta onkin naisia (Kuva 1). Kyselyssä 2000-luvun alun Museovirastoa kuvailtiin jopa miesvihamieliseksi ympäristöksi. Jotkut vastaajat kuitenkin nostivat esille, että vuosien 2019–2020 vaihteessa uudet palkkaukset kulttuuriperintötehtävää hoitavissa alueellisissa vastuumuseoissa ovat tasapainottaneet miesten ja naisten määrällistä epäsuhtaa. Syksyllä 2020 vastuumuseoissa työskentelevistä arkeologeista noin 60% on miehiä (Kuva 2). Näin ollen vain hieman yli puolet Museovirastolla tai museoissa työskentelevistä arkeologeista on naisia.

Naisilla oli pääsääntöisesti kriittisempi näkökulma tasa-arvon toteutumisen suhteen. Useimmiten ongelmaksi koettu asia on, että johtotason tehtävissä, kenttäjohtajina ja yliopiston työtehtävissä on enemmän miehiä kuin naisia. Tämä todettiin yli puolessa kaikista vastauksissa. Toisaalta muutama vastaaja totesi, että nykyisin näkyvimmillä paikoilla on aiempaa enemmän myös naisia ja he työskentelevät laajasti erilaisissa työtehtävissä, myös johtavissa asemissa. Yleisimmin todettiin yliopistojen professuurien ja opettajatehtävien vääristynyt sukupuolijakauma (29 vastauksessa). Yliopiston merkitys vastauksissa saattaa korostua siksi, että kaikki arkeologit ovat jossain vaiheessa kuuluneet yliopistoyhteisöön. Yliopistojen arkeologian vakitui-

Kuva 1. Museovirastolla työskentelevien arkeologin tehtäviä hoitavien sukupuolijakauma.

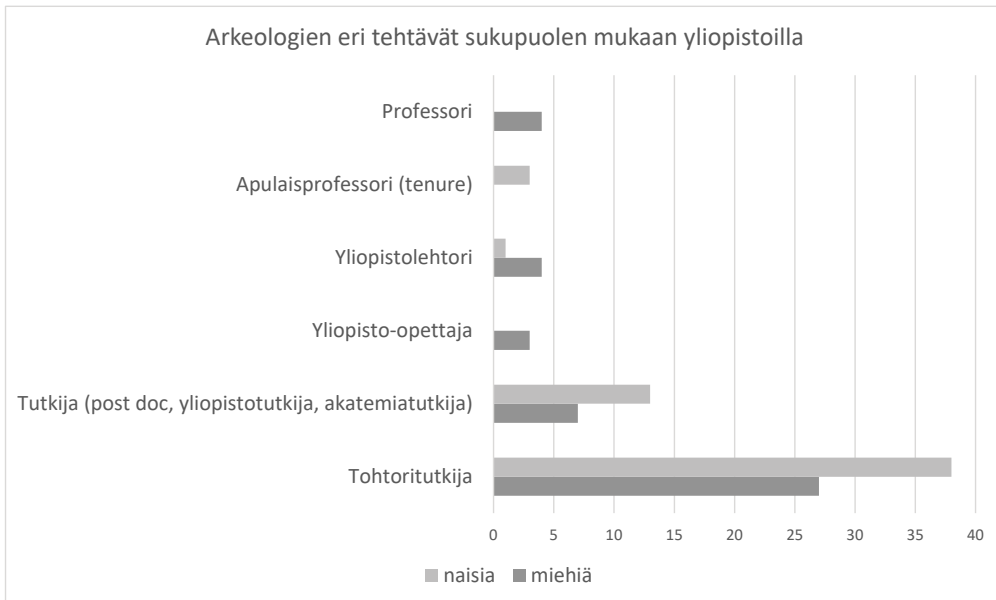
Kuva 2. Alueellisissa vastuumuseoissa työskentelevien arkeologien sukupuolijakauma.

sesta opetushenkilökunnasta suurin osa on miehiä (Kuva 3). Naisten asema yliopistomaailmassa on epävakaampi. He toimivat apulaisprofessoreina tarkoittaen, että heidän urakehityksensä ja työn jatkuvuus professorina on arvioitavana viiden vuoden periodin jälkeen. Kyselyssä naisten todettiin aiempaa useammin tohtoroituvan, mikä johtunee siitä, että naiset ovat saaneet rahoitusta tutkijakoulutukseen sekä tohtorin tutkinnon jälkeiseen tutkimukseen. Tällä hetkellä pääasiassa apurahoilla työskentelevistä tohtoritutkijoista eli väitöskirjan parissa puurtavista noin 60% onkin naisia. Eri uravaiheissa olevista väitelleistä yleensä määrääkaikaisissa tehtävissä tai apurahalla työskentelevistä tutkijoista noin kaksi kolmesta on naisia. Kyselyssä useampi vastaaja nostikin esiin sen, että naiset vetävät hankkeita ja ovat pärjänneet hyvin kansainvälisesti. Eräs vastaaja toivoi, että naisten ulkopuolisella rahoituksellaan hankkimat apulaisprofessorit toisivat jatkossa enem-

män tasa-arvoa alalle. Vaikka miesten nähtiin etenevän nopeammin kuin naisten, voi naisten suurempi määrä post doc -tutkijoissa ja varttuneissa tutkijoissa osoittaa, että naisten asema yliopistomaailmassa on vahvistumassa.

Suomalaiset arkeologit tasa-arvon ja sen toteutumisen määrittelijöinä

Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme heille tärkeintä tasa-arvokysymysten osa-alueita. Keskeisimmiksi miellettiin sukupuoli, henkinen tai fyysinen terveys ja ikä. Myös kulttuuritausta, seksuaali-identiteetti ja oikeus käyttää äidinkieltään koettiin tärkeiksi asioiksi. Vaihtoehtoista poliittinen suuntautuminen ja uskonto valikoituivat muita harvemmin kolmen tärkeimmän tasa-arvokysymyksen joukkoon (Kuva 4).

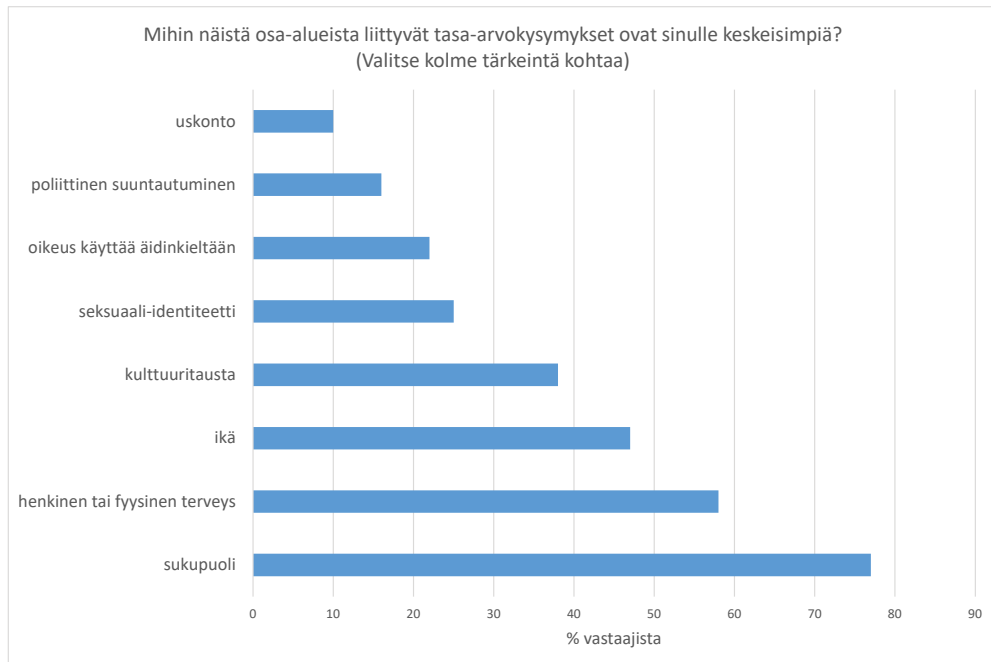
Kuva 3. Suomalaisissa yliopistoissa vakituiset työtehtävät ovat keskittyneet miehille.

Yleisimmät vastaukset kysymykseen ”Miten koet sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuneen suomalaisessa arkeologiassa?” olivat kohtalaisen hyvin (39%) ja vaihtelevasti (29%) (Kuva 5). Nämä olivat yleisimmät vaihtoehdot niin miesten kuin naistenkin parissa. Seitsemän naista ja kolme miestä katsoivat tasa-arvon toteutuneen huonosti. He ovat työskennelleet pääsääntöisesti joko yliopistoissa tai kenttätöissä tai ovat akateemisia päätkätöläisiä. Heistä jotka katsoivat tasa-arvon toteutuneen erinomaisesti tai hyvin suurin osa, 10 henkilöä, oli joko opiskelijoita tai vastavalmistuneita (0–5 vuotta sitten). Muuten ei ole nähtävissä mitään eroa valmistumisen ajankohdan tai toimintaympäristön ja sen välillä, kuinka tasa-arvon käsitettiin toteutuvan.

Useat vastaajat (13 henkilöä), sukupuolesta riippumatta, totesivat, että eri sukupuolten kohtelu on samanarvoista eikä selvää epätasa-arvoa ole nähtävissä. Jotkut

heistä kuitenkin täydensivät vastaustaan lisäämällä ”pääsääntöisesti”. Sen sijaan useissa naisten vastauksissa välittyy kuva, että tasa-arvoasiasa ”ei oteta vakavasti”.

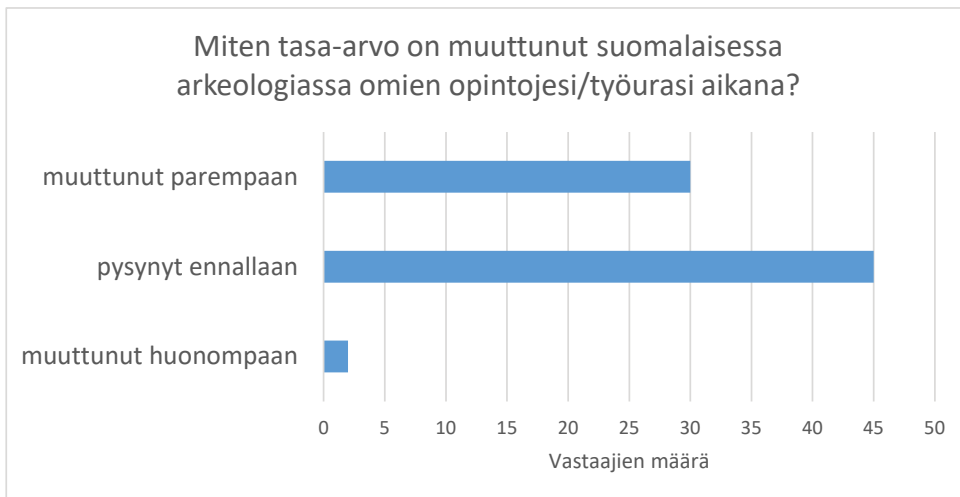
Vastaajat (39%), jotka katsoivat tasa-arvon toteutuvan aiempaa paremmin totesivat (Kuva 6), että epäasiallinen käytös naisia kohtaan on vähentynyt. Vastauksissa kuitenkin paistaa selkeästi se seikka, että muutos on ollut hidaskäyttö, eivätkä vastaajat suoranaisesti ole tyytyväisiä nykytilaan. Eräs vastaaja koki positiivisena sen, että johtoasemissa on henkilöitä, jotka voivat puuttua häirintään. Positiivisena nähtiin, että tasa-arvoasioista ”ylipäättävästi keskustellaan”, ”uskalletaan puhua” ja on ”tietoisesti kiinnitetty huomiota” aiempaa enemmän. Vaikka tilanteen katsottiin muuttuneen parempaan, useampi vastaaja nosti esiin sen, että arkipäivän toiminnassa on yhä piiloon jäävää epätasa-arvoisuutta, joka johtuu syvään juurtuneista ajatusmal-

Kuva 4. Sukupuoli ja henkinen tai fyysinen terveys todettiin keskeisimmiksi tasa-arvokysymysten osa-alueiksi.

Kuva 5. Useimmiten tasa-arvon katsottiin toteutuneen joko kohtalaisesti tai vaihtelevasti.

Kuva 6. Vajaa 60 % vastaajista oli sitä mieltä, että tasa-arvoasiat ovat pysyneet vuosien saatossa ennallaan.

leista. Eräs vastaaja totesi, että päteviä naisia saatetaan katsoa yhä ”alaspäin”. Toisaalta todettiin, että palkkaamisasioissa on huomioitu hakijoiden pätevyys.

Vastaajista yli puolet (58%) on sitä mieltä, että tasa-arvoasiat ovat pysyneet ennallaan omien opintojen tai työuran aikana. He totesivat, että vaikka epäkohdat ovat tulleet esiin ja niistä on puhuttu, asiat eivät ole varsinaisesti muuttuneet ajan kuluessa. Jotkut vastaajat olivat sitä mieltä, että tasa-arvosta puhutaan eri tavalla ja monipuolisemmin kuin aiemmin, mutta puheet eivät näy käytännössä esimerkiksi yliopistojen palkkauksessa. Tasa-arvon suhteen toivottiin puheiden sijaan aktiivisia tekoja, sillä yksittäisten henkilöiden rooli tasa-arvon heikentäjänä tai vahvistajana on tärkeä. Vastauksissa nostettiin esiin myös tiedejohtajien, kenttäjohtajien, museoiden ja yksityisten yritysten johtajien vastuu, asenteet ja vaikutusmahdollisuudet. Joissakin vastauksissa kuitenkin nostettiin esiin, että tutkimusta ja tutkimustuloksia arvostetaan sukupuolesta riippumatta.

Useassa vastauksessa nousee esiin suomalaisen arkeologin valkoinen luonne. Vastaajien mielestä kulttuurisiin taustoihin ja ikään liittyviä tekijöitä ei oteta tarpeeksi huomioon. Eräs vastaaja kiinnitti huomiota siihen, että maahanmuuttajataustaisia ja saamelaisia arkeologeja on hyvin vähän. Moninaisuuden puute tutkijoiden keskuudessa on nähty ongelmana etenkin arkeologiassa, koska arkeologit muokkaavat käsitystä ihmisyyden menneisyydestä. Tämä vaivannee yleisestikin eurooppalaista ja pohjoisamerikkalaista arkeologiaa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa afroamerikkalaisten näkökulma historiaan on puuttunut pitkään (White & Draycott 2020). On hyvin mahdollista että suomalaisen arkeologian tulokset esitellään yleisölle tavalla joka kiinnostaa vain tiettyjä ryhmiä. Tämä toisaalta ohjanee sitä, kuka arkeologiasta kiinnostuu ja mahdollisesti hakeutuu alan opiskelijaksi. Vastaavasti Eeva-Kristiina Harlin (2019) on kritisoinut suomalaisten arkeologien epäpoliti-soivaa suhtautumista saamelaisten menneisyy-

teen. Saamelaisten arkeologian opiskelijoiden puute onkin nähty ongelmallisena ei vain Suomessa, vaan yleisemmin Pohjoismaissa (Spangén et al. hyväksyty).

Sukupuolen jälkeen tasa-arvon kannalta toiseksi tärkeimmäksi seikaksi nousi henkinen ja fyysinen hyvinvointi. Joillekin arkeologeille, etenkin johtotason tehtävissä työskenteleville, voisi olla paikallaan harjoittaa enemmän empatiaa ja suvaitsevaisuutta. Useista vastauksista kävi ilmi, että alallamme esiintyy henkistä väkivaltaa muun muassa manipuloinnin merkeissä. Useampi vastaaja toivoi, että tulevaisuudessa tasa-arvokeskustelussa kiinnitettäisiin enemmän huomiota työyhteisöjen keskustelukulttuuriin. Eräs vastaaja luonnehti aihetta näin: ”toisen syyllistäminen ja kategorisoiminen terveyden nojalla on kenkkua.”

Myös toive perheellisen naisen aseman parantamiseksi nousi esiin. Eräs vastaaja totesi: ”Tutkijana yliopistolla joskus tuntuu, että kaikki muut ovat joko lapsettomia tai miehiä, tai jo isojen lasten vanhempia, ja tähän lienee jokin syy, miksi pienten lasten äitien on vaikeaa pärjätä siinä työkuulttuurissa.” Perheellisen naisen urakehitys koettiin hitaammaksi ja vaikeammaksi työpaikkojen ilmapiirin ja joidenkin naisten kohdalla myös perheen perinteiden mukaisen työnjaon vuoksi (aiheesta enemmän Äikäs & Salmi, valmisteilla). Tämä ilmeni erityisesti vastauksissa kysymykseen korona-ajan vaikutuksista työnjakoon tai työskentelyn sujumiseen kotona. Kaikki 18%, jotka kokivat, että sukupuolella on ollut vaikutusta korona-ajan työnjakoon kotona, olivat naisia. Heillä työmäärä on lisääntynyt ”sairaasti” ja kokemus siitä, että he joutuivat naissukupuolensa takia vastaamaan lastenhoidosta enemmän kuin puolisonsa, on yhteinen. Kysymys oli ajankohtainen pääasiassa heille, joilla oli keväällä kotona pieniä etäkoululaisia tai -tarhalaisia. Monet vastasivatkin, että lapsia ei ole tai he ovat jo isoja, joten työnjaossa ei ollut tapahtunut muutoksia korona-aikana.

Miehen yliopistomaailman ongelmia

Kyselyssä nousi vahvasti esiin, että etenkin yliopistomaailma koetaan yhä miehisenä. Vaikka opiskelijoista suurin osa on naisia, vakituinen henkilökunta on pääosin miehiä. Tällä todettiin olevan tasa-arvon toteutumisen kannalta merkitystä. Koettiin, että miehet suosivat opintojen aikana nuoria miesopiskelijoita, joiden uranäkymät ovat siten naisten uranäkymiä paremmat. Rärkeimmillään miespiirien kuvailtiin johtaneen jopa siihen, että naisille annetaan huonompia arvostuksia ja miehiä autetaan työllistymään. Eräs vastaaja kuvaa miehiä suosivia verkostoja: "Joissakin yksiköissä miesten nostaminen esimiestehtäviin ja tutkijoiksi on aloitettu jo hyvin varhaisessa vaiheessa eli opintojen alkuvaiheessa, jolloin opiskelijat on kategorisoitu hyviin ja potentiaalsiin sekä heikkoihin / turhiin - usein lähtökohtaisesti pelkästään sukupuolen perusteella. Oppiaineessa työskentelevien suhtautuminen, kannustus ja tuki on määrätynyt sittemmin vuosiksi tämän mukaisesti, mikä luonnollisesti vaikuttaa siihen miten opiskelija pystyy rakentamaan omaa asiantuntijuuttaan ja tutkijuuttaan ja miten hän joutuu ponnistelemaan opintojensa ja myöhemmin myös uransa eteen."

Miesten yliedustus opetushenkilökunnassa vaikuttaa vastaajien mielestä myös siihen, millainen kuva opiskelijoille muodostuu arkeologiasta. Eräs vastaaja totesi: "Miehet kun opettavat, he opettavat omista näkökulmistaan, jolloin ns. pehmeämmät arvot jäävät helposti vähemmälle huomiolle. Tämä ohjaa tutkimusta ja opiskelijoiden aihevalintoja ja siten myös heidän tulevaa uraansa." Pääosa vastaajista (65 %) ei kuitenkaan kokenut omalla sukupuolellaan olleen vaikutusta tutkimusaihevalintoihin, ja vastaavasti useimpia aiheita pidettiin "sukupuolettomina". Tästä huolimatta hieman yli puolet (54 %) vastaajista nimesi joitakin aiheita, joiden tutkijoissa oli havaittavissa selkeä mies- tai naisnemmistö: miehet mm. olivat selkeäm-

min edustettuina luonnontieteitä soveltavilla tutkimusaloilla, tietotekniikassa (3D, GIS) sekä kiviteknologian, konfliktiarkeologian ja kivikauden tutkimuksessa, kun taas naissukupuoli yhdistettiin tekstiiliarkeologiaan ja rautakauteen sekä naisten, lapsuuden, äitiyden ja sukupuolen tutkimukseen.

Yksikään vastaajista ei viitannut tässä yhteydessä suoraan kenttätöihin, mutta joitakin kenttätöihin liitettäviä toimintatapoja kuitenkin sivuttiin: mies toi esille, että "mies-sukupuolen edustajilla on taipumusta pyrkiä toteuttamaan itseään fyysisesti ja enemmänkin käytännön tasolla". Tämän itsensä toteuttamisen yksi ilmentymä saattaa olla nk. sankariarkeologia, joka nähtiin miesten toimintakenttänä: nainen kirjoitti, että "tietynlainen sankariarkeologia on miesten tekemää - naiset eivät kouhkaa asioista samalla tavoin".

Runsas viidennes (22 %) vastaajista koki, että sukupuolella on ollut ainakin jossain määrin vaikutusta tutkimusaiheen tai -aineiston valintaan. Vastausten perusteluosat laajensivat tämän hieman yksinkertaistavan kysymyksen kenttää: vastauksissa muun muassa tuotiin esille, että kyse ei ole ollut niinkään aiheen kuin näkökulman valinnasta. Historiaa kerrotaan usein traditionaalisesti miesten näkökulmasta, ja edellä luetellut naisille mielletyt tutkimusaiheet lienevätkin tietoisia valintoja toisenlaiseen näkökulmaan. Samalla todettiin, että sukupuoli vaikuttaa vääjäämättä, sillä se on yksi tekijä kasvatuksessa ja ympäröivässä kulttuurissa – tätä jakoa on myös haastettu valitsemalla tietoisesti vastakkaiselle sukupuolelle perinteisesti liitetty aihe. Myös ympäristö saattaa vahvistaa jakoa tarjoamalla tutkimusaiheeksi kyseiselle sukupuolelle perinteisesti miellettyä aihetta. Vastaavasti tukea ja vahvistusta "väärän" sukupuolen tehtävien suorittamiseen ei aina ole saanut, esimerkiksi kaivaustenjohtaja ei kysynyt nuorta naista ratkaisemaan tietoteknisiä ongelmia, koska ei olettanut hänen osaavan käyttää laitteistoa.

Sukupuolella on vaikutusta myös tutkimusaineistojen muodostumisessa: nainen kirjoittaa, että "aineistot ja aiheet -- saat-

tavat olla sukupuolittuneita sen mukaan kuka heidät on kerännyt ja miksi. Jos varhaisemilla kaivauksilla olisi ollut enemmän naisia, olisiko tutkimussuunta ollut erilainen? Entä arkistot, onko tietoa saatu lähinnä miehiltä, ja kuinka se eroaa esimerkiksi naisilta saatuun tietoon? Sukupuolet vaikuttavat aineistojen syntymiseen vähintäänkin ennako-oletuksen perusteella.”

Syrjintä ja seksuaalinen häirintä

Syrjinnästä ja seksuaalisesta häirinnästä puhuttaessa vastaajat tuntuvat elävän kahdessa eri maailmassa. Osa vastaajista totesi, etteivät he ole havainneet minkäänlaista epätasa-arvoa eikä heidän tietoonsa ollut tullut juurikaan esimerkkejä räikeästä syrjinnästä tai seksuaalisesta häirinnästä. Toisille vastaajille syrjintä ja häirintä olivat kuitenkin jokapäiväistä arkea leimaavia asioita, joilla oli saatanut olla kauaskantoisia vaikutuksia heidän uralleen.

Sekä syrjintä että seksuaalinen häirintä voivat myös toisinaan olla vaikeasti määriteltäviä. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansallisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammatinharjoittamisen, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (Finlex/Yhdenvertaisuus). Seksuaalisella häirinnällä puolestaan tarkoitetaan yleensä toisen lähestymistä seksuaalisella tavalla, vastoin hänen tahtoaan. Seksuaalinen häirintä voi tarkoittaa fyysistä lähestymistä, mutta seksuaalinen häirintä voi olla myös muunlaista ei-toivottua huomiota. Se pitää sisällään halventavan puheen toisen sukupuolesta, erilaiset vihjailut, seksuaalisesti värittyneet vitsit tai vartaloa tai yksityiselämää koskevat puheet tai kysymykset. Seksuaalinen häirintä voi siis olla sekä verbaalista että fyysistä (<https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-seksuaalinen-h%C3%A4irint%C3%A4>).

Seksuaalinen häirintä ja häirintä sukupuolen perusteella ovat tasa-arvolain tarkoittamaa syrjintää. Nämä ovat kuitenkin aina myös subjektiivisia kokemuksia. Osa vastaajista oli haluttomia liittämään kokemuksiaan seksuaalisen häirinnän alle, vaan kuvailee niitä näin: “Flirttiä, ei nyt varsinaista häirintää”; “En ole varma oliko kyseessä varsinaisen seksuaalinen häirintä, ehkä pikemminkin vitsi tai ihastus”; “Kiinnostavaa kyllä mieleni tekee vähätellä asiaa ja poistaa vastaukseni asiaan liittyen. Kyseessä ei ollut mikään erityisen traumatisoiva tilanne, vaan juurikin sellainen ‘tavallinen’ tilanne, mihin nuori opiskelijatytön helposti joutuu.”

Vastaajista 48 (62 %) eli selkeä enemmistö ilmoitti kokeneensa syrjintää, 27 vastaajaa ei ollut kokenut syrjintää ja kaksi ei halunnut vastata. Syrjintä painottui yliopistomaailmaan sekä kenttätöihin (Kuva 7) ja oli useimmiten tapahtunut viimeisten 2–5 vuoden aikana tai yli 10 vuotta sitten. Vain kahdeksan vastaajaa oli ilmoittanut syrjinnästä, kun 39 vastaajaa totesi, ettei ollut tehnyt ilmoitusta. Vastaajat kokivat, että ilmoituksen tekijä leimattaisiin herkästi hankalaksi ihmiseksi tai “valittavaksi ja kateelliseksi naisihmiseksi”, minkä jälkeen heihin ei enää suhtauduttaisi vakavasti. Eräs vastaaja kuvaa ilmoituksen tekemiseen liittyviä ongelmia näin: “Valvonta varsinkin kenttätöissä taas on vähäistä, mikä tarkoittaa, että vanhakan-taisia näkemyksiä edustavat toimijat saavat toteuttaa haluamaansa työkulttuuria ja soveltaa mielipiteitään sukupuolten väliseen työnjakoon varsin vapaasti. Kanavat ongelmiin puuttumiseen ovat taas alan pienuudesta johtuen usein kehittymättömiä ja virallisten valitusten tekeminen ison kynnyksen takana. Tasa-arvon epäkohtiin ei usein taas ole halua puuttua, jotta työllistyminen alalla ei vaikeutuisi. Nämä valta-asetelmat eivät toivottavasti ole enää yhtä räikeitä ja niiden väärinkäyttö vähenemään päin.”

Useimmiten syrjintä tapahtui ylempien taholta. Osa vastaajista kuvaili syrjinnän ja seksistisen käytöksen liittyneen lähinnä

tiettyihin ylemmässä asemassa oleviin henkilöihin, eikä koskenut kaikkia työyhteisön jäseniä. He nostivat esiin myös muun työyhteisön roolin siinä, ettei kyseisen henkilön käytökseen puututtu. Vaikka tilanne olisi muuten hyvä, niin jos työyksikössä on joku “häirikkö”, se vaikuttaa helposti koko työyhteisöön.

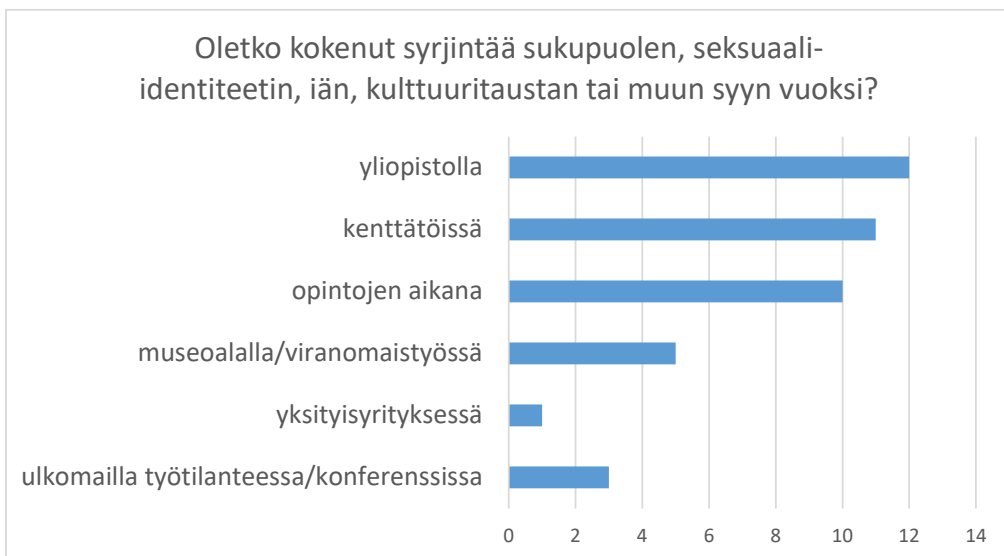
Syrjinnän kuvailtiin liittyvän vastaajan sukupuoleen (niin naisilla kuin miehilläkin), seksuaaliseen suuntautumiseen, mielenterveysongelmiin, äidinkieleen, koulutustasoon, edustettavaan instituutioon, painoon tai ikään. Ikään liittyvä koettu syrjintä liittyi sekä liian nuoreksi että liian vanhaksi koettuun ikään. Eräs vastaaja oli saanut osakseen ihmettelyä haettuaan kaivajaksi ‘liian vanhana’. Toisaalta nuori ikä on liitetty epäpätevyyteen silloinkin, kun pätevyydestä todistaa tohtorintutkinto tai muu ammatillinen kokemus. Eräs vastaaja totesi myös, että hänelle oli nuoren ikänsä takia tarjottu vain pätkätöitä.

Eräs useamman vastaajan kuvailema syrjinnän muoto oli sukupuolesta johtuva ajatusten väheksyminen ja mielipiteiden huo-

miotta jättäminen, jota eräs vastaaja kuvailee näin: “Useamman kerran on ollut tilanteita, jossa sanomistani ei ole kuunneltu tai osaanmistani ei ole otettu huomioon. Miespuolisen kollegan sanoessa saman asian, se on mennyt perille.” Toinen kertoo, kuinka kaivauksilla “[p]ahimmillaan kaikki ideat piti ujuttaa mieskollegan kautta”. Näissä tilanteissa mies on mielletty herkemmin auktoriteetiksi. Tämä ei liity ainoastaan arkeologipiirin sisäiseen kommunikointiin, vaan eräs vastaaja kertoo, kuinka kaivauksilla “erilaiset sidosryhmät ovat automaattisesti mieluummin jutelleet lähimmälle miehelle, vaikka kyseessä olisi kaivaja tai kaivinkonekuskki.”

Koettu seksuaalinen häirintä saattoi ilmetä monin tavoin. Ne saattoivat olla “[m]uutamia kertoja seksiin viittaavia puolihuolimattomia itseäni kohdistuvia kommentteja”, seksuaalisesti värittyneitä vitsejä, mutta myös toisen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumista tai sen yritystä.

Vastaajista 24 (31 %) on kokenut arkeologian opinnoissa tai työssään seksuaalista ahdistelua tai häirintää, 50 ei ole ko-

Kuva 7. Vastaajat olivat kokeneet eniten syrjintää yliopistolla ja kenttätöissä.

kenut ja kolme ei halua sanoa. Samoin kuin syrjintäkin, seksuaalinen häirintä keskittyy vastausten mukaan yliopistolle ja kenttätöihin (Kuva 8), ja on tapahtunut pääosin viimeisen 2–5 vuoden aikana tai 10 vuotta sitten. Tekijä oli 19 tapauksessa ylemmässä asemassa oleva, 12 tapauksessa vertainen ja kolmessa tapauksessa alainen. Näistäkään tapauksista ei ilmoituksia ole juuri tehty. 26 vastaajaa sanoi, ettei ollut ilmoittanut tapausta, kuusi oli ilmoittanut. Ilmoituksen tehneiden kohdalla ilmoitus ei johtanut mihinkään, lukuun ottamatta yhtä tapausta, jossa seurauksena oli: “Toruja häiritsijälle. Itse olisin ehkä kaivannut tukea enemmän.” Eräs vastaaja totesi, kuinka on luotu ilmapiiri, jossa “seksuaaliseen häirintään puuttuminen tehdään lähes mahdottomaksi ja ‘valittajalle’ vahingolliseksi.” Tällaisella voidaan tarkoittaa tietynlaisen, asiattoman käytöksen hyväksyvää ilmapiiriä, jossa uhri leimataan tyhjänvalittajaksi.

Seksuaalinen häirintä on kohdistunut sekä miehiin että naisiin. Kolme miesvastaajaa kuvaa tilanteita, joissa “[j]oillekin ei kelpaa ei vastaukseksi.” Erään vastaajan

mukaan hänen esittämänsä kohteliaan torjunnan seurauksena hänet oli suljettu opiskelupiirien ulkopuolelle ja hän menetti jo sovitujakin työmahdollisuuksia. Miehet kertovat myös vihjailevasta puheesta naiskollegoiden taholta, lähentely-yrityksistä, koskettelusta ja yrityksestä suudella väkisin. Myös naiset kertovat seksuaalisesta vihjailusta ja lähentelystä. Eräs nainen kertoo, kuinka “[v]anhempi tutkija tytötteli ja puristi pakarasta. Tämän tapahtuman jälkeen en enää ikinä pukenut töihin hametta.”

Häirintä voi myös sulkea pois työyhteisöstä. Eräs vastaaja kuvaa, kuinka esimies oli tehnyt itseään niin voimakkaasti tykö naispuoliselle kollegalle, että kyseinen nainen oli jättäytynyt projektista. Toinen kuvaa, kuinka “[t]ulevista työkeikoista oli sovittu miesten saunassa. Kun huomautin sen olevan epärealista, minun kehoitettiin tulevan mukaan saunomaan miesten mukaan, niin pääsisin mukaan keskustelemaan töistä, opettajan taholta. Jälkikäteen ajateltuna se oli kaikkea muuta kuin sopiva huomautus opintojen alkuvaiheen naisopiskelijalle miesopettajalta.”

Kuva 8. Seksuaalista häirintää on tapahtunut eniten yliopistolla ja kenttätöissä.

Kenttätyöt miehisyiden mittana

Eräs vastaaja on koonnut vastaukseensa ongelmat, joita muissakin vastauksissa tuotiin esiin kenttätöihin liittyen: “Koska palkkaukset kaivauksille ja tutkimushankkeisiin tapahtuu yleensä suhteilla, saunailla ja ryypiskelyllä on valitettavasti edelleen merkittävä rooli, mikä osaltaan eristää miehet ja naiset toisistaan. Naisten fyysisiä ominaisuuksia saatetaan myös kommentoida ääneen kenttätöiden aikana ja ”tytöttely” on yleistä erityisesti vanhemman polven arkeologeilla.” Epätasa-arvo kenttätöissä näkyy erityisesti palkkaustilanteissa, naisten kenttätyötaitojen kyseenalaistamisessa fyysisiin ominaisuuksiin vedoten sekä tytöttelyssä. Tytöttely liitettiin etenkin kenttätöihin, ja sen voi nähdä asettavan naiset miehisen kenttäkulttuurin ulkopuolelle, sivullisiksi.

Kaivauksilla kuvaillaan toisinaan olleen kaksoisstandardit miehille ja naisille: “Työntekijöitä kohdeltiin täysin eri tavalla riippuen heidän sukupuolestaan, miesten saadessa enemmän huomiota, opetusta ja kannustusta. Naisille ja varsinkin hiljaisemmille oli kaivauksenjohtajalla mielestään täysi oikeus raivota ja läksyttää niin halutessaan.” Toisenkin vastaajan mukaan etenkin nuoria naisia saatetaan kohdella kentällä aivan eri tavoin kuin miehiä. “Ikäiseni miehet saavat huomattavasti enemmän kunnioitusta, huomiota ja vastuuta.”

Kenttätyöt on leimattu kovaa fyysistä kuntoa vaativiksi ja sen pohjalta hyvin miehiksi. Useampi vastaaja kertoi törmänneensä asenteeseen, että “miehet jaksavat paremmin kenttätöitä”. Kenttätyöt koetaan fyysisesti raskaiksi, ja esimerkiksi kivien nostelu mielletään miesten työksi. Tämä johtaa siihen, että naisten kyky selvitä kenttätöistä kyseenalaistetaan ja väheksytään, ja heidän osaamistaan vähätellään. Toisaalta todettiin myös, että miesten huono käytös ja ronski huumori kaivauksilla ja naisten asema ”kahvinhakijoina” on vähentynyt. Tällaiset käytösmallit eivät ole enää yhtä räikeitä kuin ennen eikä naisia

nähdä samalla tavalla fyysisesti heikkoina ja soveltumattomina kenttätöihin.

Kenttätöihin katsottiin myös liittyvän syrjiviä palkkauskäytäntöjä. Osa vastaajista kokee, että heitä ei ole palkattu kenttätöihin, koska he ovat naisia. Eräs vastaaja kertoo: “Tuolloin n. 15 vuotta sitten oli vielä jollain tasolla hyväksyttyä, että joistain henkilöistä tiedettiin, etteivät he palkkaa naisia, varsinkin kenttätöihin.” Syrjivät palkkauskäytännöt eivät kuitenkaan koskeneet ainoastaan naisia. Eräs miesvastaaja toi esiin, että “[t]iettyissä kenttätyöyhteisöissä selvä naisten ”klikki” on pitänyt huolen, että miehiä ei oteta töihin vaikka kaivauksilla olisi ollut työvoimapulaa.”

Eräs vastaaja kuvasi, kuinka kenttätöihin liittyy paitsi syrjintää, myös seksuaalista häirintää: “Arkeologisella puolella etenkin kenttätyössä nuoret naisopiskelijat kohtaavat edelleen vähättelyä, tytöttelyä sekä seksuaalisesti virittyneitä huomautuksia/vitsailuja/puheen sävyä. On selvää, että tiettyjen vanhempien kaivausjohtajien sekä kenttätyöntekijöiden asenne naisten erikoistumisaloihin tai kaivaustekniikoihin on vähättelevä. Näistä käydään keskustelua usein pikkujouluissa ja varoitetaan uusia opiskelijoita, jottei he joudu kohtaamaan samaa.” Eräs vastaaja kertoo todistaneensa, kun kentällä ylemmältä taholta esitettiin sopimattomia kommentteja nuorille naisille. Toinen kuvaa, kuinka “Kenttäjakson aikana koin ristiriitaista viestintää tämän henkilön taholta. [...] Tilanne kärjistyi viimeisessä illanvietossa, jossa hän kertoi, lievässä humalassa, tulevansa yöllä teltaani, kun ei täällä nuorempaakaan ole tarjolla.”

Myös miehet kuvaavat kaivauksiin liittyvää seksististä ilmapiiriä, jossa naispuolinen piirtäjä on kehottanut miespuolisia kaivajia ottamaan paidat pois ja “paljastamaan yläruumiinsa johtoportaan silmäniloksi” naispuolisen kaivauksenjohtajan puuttumatta tilanteeseen sekä tilannetta jossa naispuolinen kaivauksenjohtaja haki kaivajia töihin ja sanoi preferoivansa ”pitkätukkaisia ja hyvänäköisiä poikia”.

Hyvä veli -verkosto vs. hyvä sisar -verkosto

Hyvä veli -verkostolla viitataan korruption-omaiseen toimintaan, jossa korkeissa asemissa olevat käyttävät vaikutusvaltaansa vääristelyyn tai kiertääkseen virallisen päätöksenteon taatakseen muiden jäsenten edun. Ilmausta on käytetty yleiskielessä ”(vaikutusvaltaisten) miesten keskinäisestä suosinnasta virkojen täytössä, etujen ajamisessa yms.” (Makkonen-Craig 2019). Akateemisessa maailmassa sillä viitataan ennemminkin työmahdollisuuksien ja tietojen jakamiseen verkoston sisällä esimerkiksi noudattamatta avointa rekrytointia.

Vastaukset kysymykseen ”Onko ns. hyvä veli -verkostoilla ollut merkitystä urallesi? Kuvaile näitä tilanteita.” jakautuivat selkeästi: 27 % vastaajista oli sitä mieltä, että tällaisia verkostoja ei ole tai että niitä on, mutta niillä ei ole ollut merkitystä omaan uraan, kun taas 73 % koki, että verkostoilla on ollut negatiivista (38%) tai positiivista (35 %) merkitystä. Ensin mainitussa ryhmässä (verkostoja ei ole) kommentoitiin, että kyse ei ole varsinaisista hyvä veli -ilmiöstä vaan työhön liittyvistä ja henkilökohtaisten suhteiden perusteella rakentuvista verkostoista. Verkostojen negatiivisen vaikutuksen kokeneiden vastauksissa korostui rekrytoinnin epätasa-arvoisuus ja ystävien valitseminen tehtäviin. Pahimmillaan tähän liittyvä lobbaus ja suosiminen on johtanut jopa uran tyssäämiseen.

Tällaiset verkostot liitetään ilmeisen yleisesti sukupuoleen, mitä kyllä kyselyn sanavalintakin osaltaan provosoi. Tällöin huomio kiinnittyy vastakkaisen sukupuolen muodostamiin verkostoihin, esimerkiksi ”Naiset kyllä tutkivat mielestäni samoja asioita kuin miehetkin, mutta jos miehet tutkivat jotain, he tekevät yhteistyötä vain muiden miesten kanssa, eivätkä tule edes ajatelleeksi että kysyisivät mukaan naiskollegaa, vaikka nainen olisi erikoistunut aiheeseen”. Vastavasti miehet toivat esille, että kyseessä on yhtä lailla ”hyvä sisar verkosto, jossa työt jaetaan naisille” tai ”hyvä tati verkosto”.

Verkostoista hyötyneiden vastauksissa todettiin, että kaverisuhteet ovat auttaaneet uralla eteenpäin ja tuoneet töitä. Osaltaan syyksi on nähty hyvät sosiaaliset taidot ja ihmisten kanssa toimeen tuleminen sekä oma osaaminen. Kyse on kuitenkin huomattavasti monimuotoisemmasta ilmiöstä, mikä tulee esille erään naisen vastauksesta: ”Miksi toisen uraa halutaan edistää, mutta samanaikaisesti toisen uran etenemiselle ei luoda samanlaisia edellytyksiä tai jopa lyödään kappuloita rattaisiin? Aina ei ole kyse pelkästään henkilökemiasta vaan taustalla voi hyvinkin olla erilaisia tasa-arvoon liittyviä seikkoja sukupuolesta ikään tai oletettuihin henkisiin tai fyysisiin ominaisuuksiin. Epätasa-arvoa kylvävät niin miehet kuin naiset sarkastisilla kommenteillaan tai syrjinnällä. -- Tällainen ilmapiiri tuhoaa hyvántahtoisuutta, mikä on kannustavan ja tasa-arvoisen työyhteisön toimintaedellytys. Miksi tällaisten rakenteiden annetaan pysyä, eikä kiinnitetä motivoivan työympäristön kehittämiseen?” Ratkaisuna verkostojen huonojen vaikutusten vähentämiseen toivottiin lyhytaikaisten projektien työntekijävalintojen läpinäkyvyyttä sekä peräänkuulutettiin lyhyidenkin työsuhteiden laittamista avoimeen hakuun.

Päätös

Verrattuna kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen moni tasa-arvoon liittyvä asia on muuttunut. Aiempaan verrattuna tasa-arvosta puhutaan laajemmasta intersektionaalisesta näkökulmasta, joka huomioi muun muassa iän, kulttuuritaustan sekä trans- tai muunsukupuolisuuden. Tästä huolimatta kyselytutkimuksemme perusteella tasa-arvon toteutumattomuus on yhä selkeä ongelma. Muutosta on tapahtunut liian vähän.

Rakenteellisten muutosten kannalta kymmenen vuoden tarkastelujakso voi olla liian lyhyt, mutta yksittäisen arkeologin urakehityksen kannalta se on merkittävän pitkä. Kyselytutkimuksen vastauksista heijastui

naisten vahva näkemys siitä, että heidän tulee tehdä enemmän töitä ja olla parempia pärjätäkseen yhtä hyvin kuin miehet. Konkreettisesti tämä näkyy vakituisten työsuhteiden jakautumisena. Kulttuuriperinnön suojelun parissa työskentelevissä on lähes yhtä monta miestä kuin naista, mutta yliopistoissa työskentelee vakituudessa työsuhteessa lähestulkoon pelkästään miehiä. Näin on siitä huolimatta, että naisia valmistuu ja toimii arkeologian parissa lukumääräisesti enemmän.

Eittämättä tasa-arvon toteutuminen on myös riippuvaista tilanteista ja yksittäisten henkilöiden asenteista. Kyselyn vastauksen perusteella voimme kuitenkin havaita, että arkeologian tasa-arvoisuus on murroksen tilassa. Vanhat asenteet elävät vielä, mutta uuden sukupolven nähdään olevan erilainen. Syrjivää tai häiritsevää kohtelua ei enää samalla määrin hyväksytä ja katsota sormien läpi kuin aiemmin. Esimerkiksi yliopistoissa miehiä suosivien käytäntöjen todettiin vähentyneen 20 vuoden aikana. Seksistiset asenteet ja syrjintä koettiin pääosin aikaisempien vuosikymmenten ja vanhempien sukupolvien ongelmana: "Vaikka olenkin kuullut itseäni vanhemmilta arkeologeilta ajoista, jolloin arkeologia oli varsin mieskeskeinen ja paikoin sovinnainen tieteenala, oman urani aikana olen nähnyt tasa-arvon toteutuvan vähintään kohtalaisen hyvin." Nuorempien tutkijapolvien koettiin olevan toisilleen ystävällisempiä kuin vanhempien. Nuorempien arkeologien todettiin myös olevan enemmän valveutuneita tasa-arvon suhteen ja vanhempien asenteita kuvattiin joskus "ummehtuneiksi".

Koemme, että jokainen arkeologi voi omalla toiminnallaan vaikuttaa tasa-arvon kehittymiseen. Siitä huolimatta kyselytutkimuksen perusteella voimme myös todeta, että Suomen arkeologisen seuran olisi syytä koota jäsenille suunnattu kannanotto ja toimintaohjeet liittyen syrjintään ja seksuaaliseen häirintään.

Bibliografia

- Bishara, H. 2019. 2,000 Archaeologists and Scholars Ask Society for American Archaeology to Review Sexual Harassment Policy. *Hyperallergic*, April 16, 2019. <<https://hyperallergic.com/495500/2000-archaeologists-and-scholars-ask-society-for-american-archaeology-to-review-sexual-harassment-policy/>> (Luettu 13.10.2020)
- Cooper, B. 2016. Intersectionality. L. Disch & M. Hawkesworth (toim.) *The Oxford Handbook of Feminist Theory*. February 2016. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199328581.013.20. (Luettu 13.10.2020.)
- Finlex/Yhdenvertaisuus. Yhdenvertaisuuden arviointi. Yhdenvertaisuuden arvioinnin työkalu. Finlex-julkaisut. <<http://yhdenvertaisuus.finlex.fi/yhdenvertaisuuden-arviointi/mita-arvioidaan/>> (Luettu 15.10.2020)
- Immonen, V., Kirkinen, T., Kuokkanen, T. & Lipponen, S. 2010. Tutki kaiva mies nainen. *Muinaistutkija* 2/2010: 28–36.
- Harlin, E.-K. 2019. Sámi Archaeology and the Fear of Political Involvement: Finnish Archaeologists' Perspectives on Ethnicity and the Repatriation of Sámi Cultural Heritage. *Archaeologies* 15 (2): 254–284.
- Hengel, E. 2020. Publishing while Female. Are women held to higher standards? Evidence from peer review. <http://www.erinhengel.com/research/publishing_female.pdf> (Luettu 13.10.2020)
- Husu, L. 2005a. Sukupuolta ja tiedeyhteisöä tutkimaan. L. Husu & K. Rolin (toim.) *Tiede, tieto ja sukupuoli*: 12–36. Helsinki: Gaudeamus.
- Husu, L. 2005b: Tiedepolitiikka ja sukupuoli: marginaalista keskiöön. L. Husu & K. Rolin (toim.) *Tiede, tieto ja sukupuoli*: 58–83. Helsinki: Gaudeamus.
- Makkonen-Craig, H. 2019. Veljespuolue, sisarpuolue, serkuspuolue. *Kielikello*, kysytyä-palsta 1/2019. <<https://www.kielikello.fi/-/veljespuolue-sisarpuolue-serkuspuolue>> (Luettu 15.10.2020)
- Rajala, U. 2016. Separating the Emotions: Archaeological Mentalities in Central Italian Funerary Archaeology. H. Williams & M. Giles (toim.) *Archaeologist and the Dead. Mortuary Archaeology in Contemporary Society*: 68–96. Oxford: Oxford University Press.

- Räsänen, P. 2020. Intersektionaalinen feminismi on hallituksen uuden tasa-arvo-ohjelman kantava ajatus, sanoo Maria Ohisalo – ja ihmettelee, miksi se pelottaa osaa. *Helsingin Sanomat* 27.6.2020. <<https://www.hs.fi/nyt/art-2000006554708.html>> (Luettu 13.10.2020)
- Seierstad, C. & Healy, G. 2012. Women's equality in the Scandinavian academy: A distant dream? *Work Employment & Society* 26(2). DOI: 10.1177/0950017011432918.
- Spangen, M., Salmi, A.-K., Äikäs, T. & Fjellström, M. *hyväksytyt*. Currents of Saami Past – introduction. M. Spangen, A.-K Salmi, T. Äikäs & M. Fjellström (toim.) *Currents of Sámi Past*. Monographs of the Archaeological Society of Finland 8.
- Valtioneuvosto 2020. 3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi. <<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/luottamuksen-ja-tasa-arvoisten-tyomarkkinoiden-suomi>> (Luettu 14.10.2020)
- Vettese, T. 2019. Sexism in the Academy. Women's narrowing path to tenure. *n + 1*: Issue 34: Head case, Spring 2019. <<https://nplusone-mag.com/issue-34/essays/sexism-in-the-academy/?fbclid=IwAR1O8w2Y7OzGNSeD4mRuWJaXJ-I6zJxJysPcDBNafidEt4mx7CTsYphhDtE#rf12-11214>> (Luettu 13.10.2020)
- White, W. & Draycott, C. 2020. Why the Whiteness of Archaeology Is a Problem. *Anthropology Magazine Sapiens*: 7 Jul 2020. <https://www.sapiens.org/archaeology/archaeology-diversity/?fbclid=IwAR0Da7OfVvVHo6tfP66VQWgBzY_ZcGrvXRZvFe3B97Aa5G8_FcNH95oVYUk> (Luettu 15.10.2020)
- Äikäs, T. & Salmi, A.-K. *valmisteilla*. Archaeology and motherhood in a Nordic well-fare state.
- FT Sanna Lipkin on akatemiattutkija Oulun yliopistossa sekä Suomen arkeologisen seuran puheenjohtaja.
sanna.lipkin@oulu.fi
- FT Tuija Kirkinen on tutkijatohtori Helsingin yliopistossa Alfred Kordelinin rahoittamassa Biologinen kulttuuriperintö -hankkeessa.
tuija.kirkinen@helsinki.fi
- FT Tiina Äikäs on tutkija Oulun yliopistossa sekä Suomen arkeologisen seuran hallituksen jäsen.
tiina.aikas@oulu.fi